

Bolesław

Leśmian

••• ••• ••• •••

**Módlmy się wśród drzew
Za zdeptany wrzos -
Za przelaną krew,
Za zburzony los!**

**I za śmierć od kul -
I od byle rdzy!
I za cudzy ból -
I za własne łzy!**

**Uznany za najbardziej nowatorską,
najoryginalniejszą i najbardziej skrajną
indywidualność twórczą literatury polskiej XX wieku,
u której pośmiertnie dopatrywano się poetyckiego
geniuszu;
za życia zaś określano epigonem Młodej Polski.**

Twórca nowego typu ballady.

**Od jego nazwiska pochodzi termin określający
specyficzną grupę neologizmów – leśmianizmy.
Autor baśni pisanych prozą oraz erotyków silnie
nacechowanych egzystencjalizmem oraz filozofią
Henriego Bergsona.**

Dziwożona

**Co sto lat tu złata ptaszek,
Złoty ptaszek, Gregoraszek,
Puka w dąb: niech w dębu szparze
Dziwożona się pokaże!**

**Stuk, puk! z dziupli wypłoszona
W świat wybiega Dziwożona,
O, już tańczy zwijanego,
Gonionego, wyrwanego.**

**Leśnej bajce dając wątek,
Pośród modrych tańczy łątek,
Gra jej ciepła trzcina muzyka,
O, ucieka już, już znika.**

**Pobiegnijmy za nią w ślady,
Na wywiady, na wybady,
Zanim dąb się zamknie za nią,
Za tańczącą Złotopanią!**

**Bo ptak złoty lubi zwlekać,
Więc sto lat będziemy czekać,
Aż drzwi dębu otworzone
Znow pokażą Dziwożoną.**

Data urodzin poety jest przedmiotem sporów. Za oficjalną uważa się 22 stycznia 1877 r. , widniejącą w (sporządzonym po dziesięciu latach od narodzin) odpisie metryki urodzenia.

Leśmian podaje w jednym ze swoich listów rok 1878, natomiast rok 1879 widnieje na jego płycie nagrobnej.

Bolesław Leśman młodość spędził w Kijowie, gdzie ukończył gimnazjum klasyczne i prawo na Uniwersytecie Świętego Włodzimierza .

Od roku 1901 przebywał w Warszawie. Następnie udał się w podróż najpierw do Niemiec, a potem do Francji

Bolesław Leśmian przyjechał do Iłży po raz pierwszy w 1902 roku. Wtedy zakochał się w swojej kuzynce Celinie, ale największą miłością jego życia okazała się poznana piętnaście lat później jej koleżanka - Teodora Lebenthal.

W przydomowym ogrodzie ciotki spędzał każdą wolną chwilę. Często siadał też na ławkach na wzgórzu zamkowym i przyglądał się przyrodzie.

Biologia to druga, obok literatury, wielka pasja poety, który obserwował otaczający go świat, aby potem na swój sposób opisać go w wierszach.

Największy odpoczynek dawała mu łąka. Zanurzał się w nią i tonął w bogactwie kwiatów, kolorów, zapachów, dźwięków.

To właśnie tu rodziły się słynne strofy wiersza ze zbioru *"Łąka"* i *"Napój cienisty"*

*Już czas ukochać w sadzie pustkowie bezdomne
Ptaki niebem schorzałe i drzewa ułomne
I płot, co tyle desek w złe stracił godziny,
Że na trawę cień rzuca przejrzystej drabiny.*

Bolesław Leśmian, * * * (*Już czas ukochać w sadzie pustkowie bezdomne...*

**Pierwszą miłością
Leśmiana była
spokrewniona z
nim malarka
Celina
Sunderland.**

* Celina Sunderland, Miejski zaułek,
Paryż 1928 r., olej, płótno

*W Paryżu poznał Zofię Chylińską.

Zofia Chylińska to rówieśniczka Celiny, pochodziła z szacownej, łomżyńskiej lekarskiej rodziny. Utalentowana (jeszcze jako 12-latka została uczennicą Gersona), piękna i wysportowana o południowym typie urody.

„Nie interesują jej pieniądze, za to młody poeta - owszem. Ujmuje ją jego inteligencja i zaraźliwy śmiech”.

Razem wyjeżdżają do Bretanii - tu, w rybackim miasteczku Concarneau ich uczucie rozkwita. Wracają przekonani, że chcą być razem. Ona zrywa zaręczyny z narzeczonym, on przeprowadza się do jej mieszkania. Wśród bohemy wolne związki to norma, ale wiosną 1905 roku biorą ślub cywilny i kościelny (Leśmian jako dziecko został ochrzczony).

Według legendy dzięki Zofii Bolesław przewyciężył kryzys twórczy, po długim milczeniu odzyskał weneę. W rzeczywistości pisał cały czas, publikował w pismach wiersze, pracował nad prozą, choć żona stała się jego muzą, inspiracją pięknych erotyków, które wejdą do debiutanckiego tomu „Sad rozstajny” (1912).

Jednak największą namiętnością Leśmiana była Dora Lebenthal.

*„Dla Dory Bolesław napisał cykl erotyków zatytułowany
W malinowym chruśniaku.*

*To przepiękny dowód namiętnego uczucia, niezwyklej
eksplozji zmysłów, która połączyła dwoje dojrzałych
partnerów. Erotyki powstały blisko sto lat temu, a do
dzisiaj zadziwiają śmiałością treści i języka.*

*A wzgórze zamkowe w Iłży, koło domu Sunderlandów,
gdzie kiedyś rozciągał się chruśniak, zasługuje na sławę
równą celi Konrada w Wilnie”*

Sławomir Koper, *Życie prywatne elit artystycznych Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2010, s.
278

https://www.youtube.com/watch?v=yO5GriNz_Bs

- * Po powrocie do Warszawy, w życie literackie wprowadził go wuj, poeta Antoni Lange. To właśnie tu założył w 1911 roku i prowadził przez kilka miesięcy nowatorski Teatr Artystyczny.
- * W latach 1912–1914 przebywał we Francji.
- * Okres I wojny światowej spędził w Łodzi (był kierownikiem literackim oraz reżyserem w miejscowym Teatrze Polskim).
- * Po I wojnie światowej, jesienią 1918, przeniósł się do Hrubieszowa, gdzie pracował jako rejent. Pobyt Leśmiana w Hrubieszowie trwał cztery lata. Kancelaria rejenta Lesmana (formalnie nie zmienił nigdy nazwiska) rozpoczęła działalność z dniem 5 września 1918 r. Leśmianowie z córkami – Marią Ludwiką (zwaną Lusią) i młodszą Wandą (Dunią), zamieszkali w domu przy ulicy Kilińskiego (dawnej Browarnej). Obecnie dom ten nie istnieje, ale w roku 2009 odsłonięto na jego miejscu głaz z tablicą upamiętniającą pobyt Bolesława Leśmiana w Hrubieszowie

© MBP w Hrubieszowie

Bolesław LEŚMIAN
POETA-REJENT
MIESZKAŁ I TWORZYŁ
w Hrubieszowie
w latach 1918-1922
tu powstała wesoła i cicha bajka

<https://www.youtube.com/watch?v=a2xgogjC-pQ>

W 1922 roku Leśmianowie przeprowadzili się do Zamościa. Zamieszkali w pięciopokojowym mieszkaniu w jednym z najnowocześniejszych gmachów miasta – Domu Centralnym. Zbudowany w stylu późnej secesji, jako jedyny w mieście miał wówczas oświetlenie elektryczne i centralne ogrzewanie. Dom stoi do dziś (ul. Żeromskiego 3), a na ścianie można zobaczyć tablicę upamiętniającą pobyt Leśmiana.

Kancelaria notarialna Leśmiana znajdowała się w Sądzie Okręgowym, który miał swoją siedzibę w dawnym Pałacu Zamoyskich.

Do swojej kancelarii Leśmian szedł ul. Kościuszki, a dalej ul. Kolegiacką, Grodzką i Akademicką. Częściej jednak jeździł do pracy dorożką. Najczęściej jednak uciekał z Zamościa do Warszawy – do Dory, przyjaciół, w świat literacki.

W 1929 r. pomocnik w kancelarii Leśmiana zdefraudował dużą sumę pieniędzy (określaną różnie, od 30 do 200 tys. zł). Za pieniądze te odpowiedzialny był Leśmian i był zobowiązany je zwrócić, co było poważnym obciążeniem finansowym. Konieczna była sprzedaż biżuterii jego żony, a dodatkowo wspomogła go Dora Lebenthal, która w tym celu sprzedała swoje mieszkanie i gabinet lekarski wraz z wyposażeniem.

W roku 1933 został członkiem Polskiej Akademii Literatury.

Grudzień 1936 r. Posiedzenie Polskiej Akademii Literatury. Stoją od lewej: Juliusz Kaden-Bandrowski, Waclaw Sieroszewski, Tadeusz Zieliński, wojewoda Michał Grażyński, Leopold Staff, Juliusz Kleiner, Tadeusz Żeleński, Jerzy Szaniawski, Bolesław Leśmian (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Lekarze corocznie wysyłali go do Zakopanego, by tam leczył „rodzinną przypadłość” – gruźlicę, która objawiała się częstymi krwotokami. W 1932 roku jego stan jeszcze bardziej się pogorszył – kłopoty w pracy spowodowały niedomagania serca, lekarze zdiagnozowali niedomykalność zastawki dwudzielnej oraz znaczne powiększenie mięśnia sercowego. W 1935 roku przeniósł się wraz z rodziną (żoną i dwiema córkami) do Warszawy.

Po lewej:
starsza z córek poety - Lusia.

Po prawej:
Gillian Hills, córka Duni i jedyna wnuczka poety.

<https://www.youtube.com/watch?v=Uiw51pLR6L4>

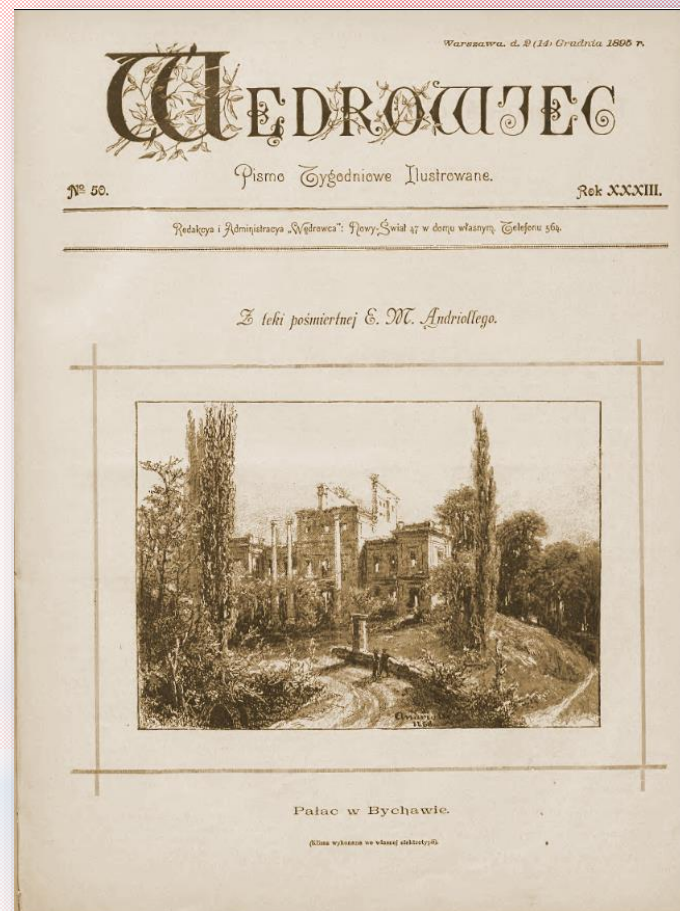
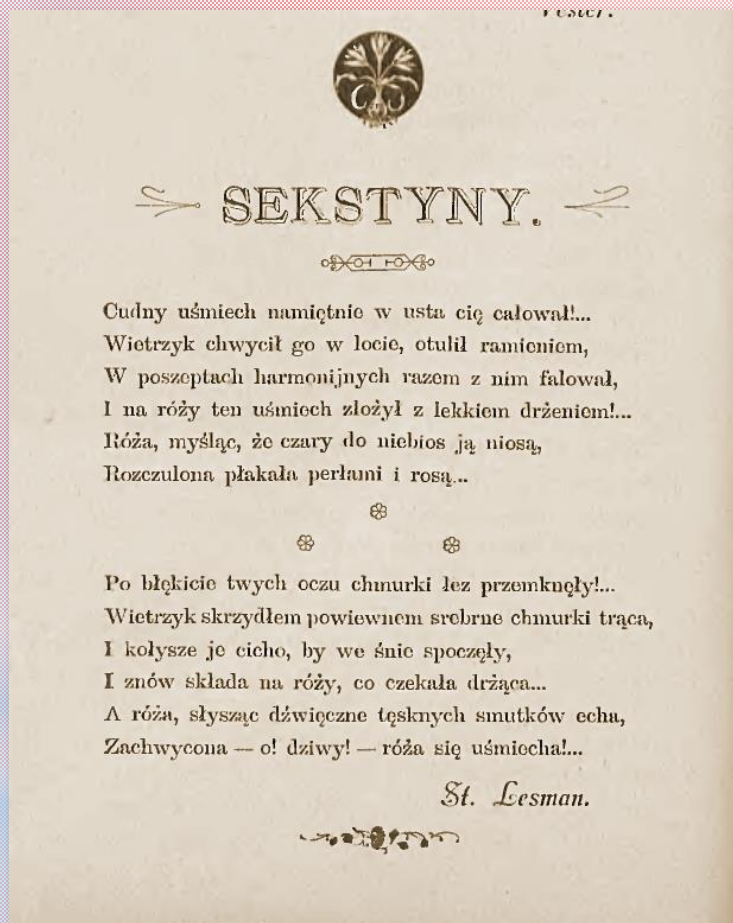
Wracając tramwajem z przyjęcia od znajomych poczuł się źle. Doszedł jeszcze do domu, gdzie natychmiast podano mu tlen. Atak serca okazał się jednak śmiertelny.

Zmarł 5 listopada 1937 w swoim mieszkaniu w kamienicy przy ulicy Marszałkowskiej 17 w Warszawie.

Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim (kwatery 171-3-25) w grobie siostry Aleksandry, zmarłej 20 czerwca 1921 w wieku 34 lat.

Debiutował prawdopodobnie w 1895 roku wierszem Sekstyny w tygodniku „Wędrowiec”.

W latach 1901-1907 znalazł się w kręgu modernizmu i związany był z czasopismem „Chimera” Zenona Przesmyckiego.

TOM I. ZESZYT 1. STYCZEŃ 1901.
REDAKCJA I ADMINISTRACJA:
WARSZAWA — KSIĄŻĘCA 7.

Moja pieśń wieczorna.

*n był i myśmy byli przed
początkiem —
niech imię Jego będzie pochwalone!
Razem z gwiazdami byliśmy i słońcem,
zanim się gwiazdy i słońce
jęły rozbijać w swych kołach,
zanim się stało to, co cię pożera.
O duszo, spragniona miłości,
o duszo, spragniona spokoju!*

<https://www.youtube.com/watch?v=2GnhsobHY6s>

**Współpracował z „Literaturą i Sztuką”, „Myślą Polską”
Jakuba Morkowicza oraz „Kulturą” Kazimierza
Wierzyńskiego.**

**Był autorem zbiorów wierszy „Sad rozstajny” (1912),
„Łąka” (1920), „Napój cienisty” (1936) i „Dziejba leśna”
(1938) oraz baśni prozą „Klechdy sezamowe” i „Przygody
Sindbada Żeglarza”. Tłumaczył także nowele Edgara
Allana Poe.**

**Jego poezja łączy w sobie różnorodne wątki
folklorystyczne, polską tradycję literacką, groteskę i
zmysłową obserwację konkretów otaczającego świata.**

<https://www.youtube.com/watch?v=OJvEcooQPvQ>

Ciekawostki:

- ❖ Leśmian był niski, miał około 155 cm wzrostu.
- ❖ Był nałogowym palaczem – wypalał 75 papierosów dziennie.
- ❖ Pił strasznie mocną kawę.
- ❖ Jego stryjecznym bratem był Jan Brzechwa,
- ❖ Jego wujem był Antoni Lange, któremu zawdzięcza spolszczoną formę swojego nazwiska (inne źródła podają Franca Fiszera).
- ❖ Wnuczką Bolesława Leśmiana (córką Wandy „Duni” Leśmianówny) jest brytyjska aktorka i piosenkarka Gillian Hills (ang.), znana m.in. z takich filmów jak *Powiększenie* (1966, reż. Michelangelo Antonioni) oraz *Mechaniczna pomarańcza* (1971, reż. Stanley Kubrick)
- ❖ Zachowało się biurko z hrubieszowskiej kancelarii Leśmiana – jest własnością prywatną Adama Kulika, dziennikarza i poety z Lublina.

<https://www.youtube.com/watch?v=Bp7dFz5fbcE>

Izba Pamięci Bolesława Leśmiana w Ilży

https://www.ilza.pl/strona-828-izba_boleslawa_lesmiana_w_ilzy.html

Wiersz "Z lat dziecięcych" to swoisty pamiętnik iłżeckiego krajobrazu z tamtych lat, w który wpisuje się niezapomniany ogród Sunderlandów, płynąca po drugiej stronie ulicy rzeka. Żywe jest także wspomnienie skrzypiących, drewnianych schodów prowadzących na piętro domu:

*A jeszcze? Co mi jeszcze z lat dawnych się marzy?
Ogród, gdzie dużo liści znajomych i twarzy -
Same liście i twarze!... Liściasto i ludno!
Śmiech mój - w końcu alei. Śmiech stłumić tak trudno!
Biegnę, głowę gmatwając w szumach, w podobłoczkach!
Oddech nieba mam - w piersi! - Drzew wierzchołki - w
oczach!
Kroki moje już dudnią po grobli - nad rzeką.
Słyszeć ją tak daleko! Tak cudnie daleko!
A teraz - bieg z powrotem do domu - przez trawę -
I po schodach, co lubią biegnących stóp wrzawę
I pokój, przepelniony wiosną i upałem,
I tym moim po kątach rozwłóczonym ciałem -
Dotyk szyby - ustami podróz - w nic, w oszklenie -
I to czuje, bezbrzeżne z całych sił - istnienie!*

[Bolesław Leśmian, Z lat dziecięcych]

W Iłży przy Rynku zachował się dom, w którym mieszkała i zmarła w styczniu 1942 roku Dora Lebenthal.

Warszawskie adresy Leśmiana – ul. Wspólna 19 m. 25; ul. Kopernika 11 m. 2

**Prawdopodobnie opis mieszkania na Kopernika
znalazł się
w wierszu "Wspomnienie" zamieszczonym w
tomie "Sad rozstajny"**

*Wszystko — w mroku. — I tylko ów pokój ostatni
Z oknem w zaświat — na słońce, po pas wbite w chmurę,
Jarzył się — cały w blasków pełgających matni —
I siał pyły słoneczne przez kotar purpurę.*

*Tam — w tych ścianach kosmatych od pręgów i pasem,
Wśród zacieków purpury i wyparów złota,
W słupach światel spylonych — ta nasza pieszczota
Rozwidniła się nagle, jak chmura nad lasem...*

**Warszawskie adresy Leśmiana – ul. Wspólna 19 m. 25;
ul. Kopernika 11 m. 2**

Wygląd mieszkania Leśmianów u schyłku lat 30. poznajemy z opisu Alfreda Łaszowskiego, niedoszłego zięcia Leśmiana, który był już wtedy wrogi rodzinie niedoszłego teścia.

„Chłodne, duże, pustawe pokoje, jak gdyby dopiero co opuszczone albo zaledwie wczoraj odnajęte, surowe i nader przestronne, zastawione oszczędnie i skąpo jakimiś zupełnie przypadkowymi meblami”.

O ostatnich chwilach poety pisze Piotr Łopuszański: „Po obiedzie położył się w sypialni na tapczanie. (...) Zapadł zmierzch. Raptem zapaliło się światło w sypialni. Mocno zmienionym głosem Leśmian spytał »Jest tam kto?«. To były jego ostatnie słowa. Czy wołał żonę. Czy zobaczył śmierć - nie wiemy” (P. Łopuszański, *Bolesław Leśmian. Marzyciel nad przepaścią*).

Warszawskie adresy Leśmiana – ul. Marszałkowska 148

Kolejnym ważnym dla poety miejscem w Warszawie było mieszkanie Dory Lebenthal – adresatki wielu wierszy Leśmiana (m.in. słynnego cyklu *W malinowym chruśniaku*) – przy Marszałkowskiej 148.

To tutaj przyjeżdżał regularnie z Hrubieszowa, a potem z Zamościa, tu miał de facto drugi dom, był współgospodarzem licznych spotkań towarzyskich, które razem z Dorą organizowali.

Niestety, kamienica ta nie przetrwała wojny.

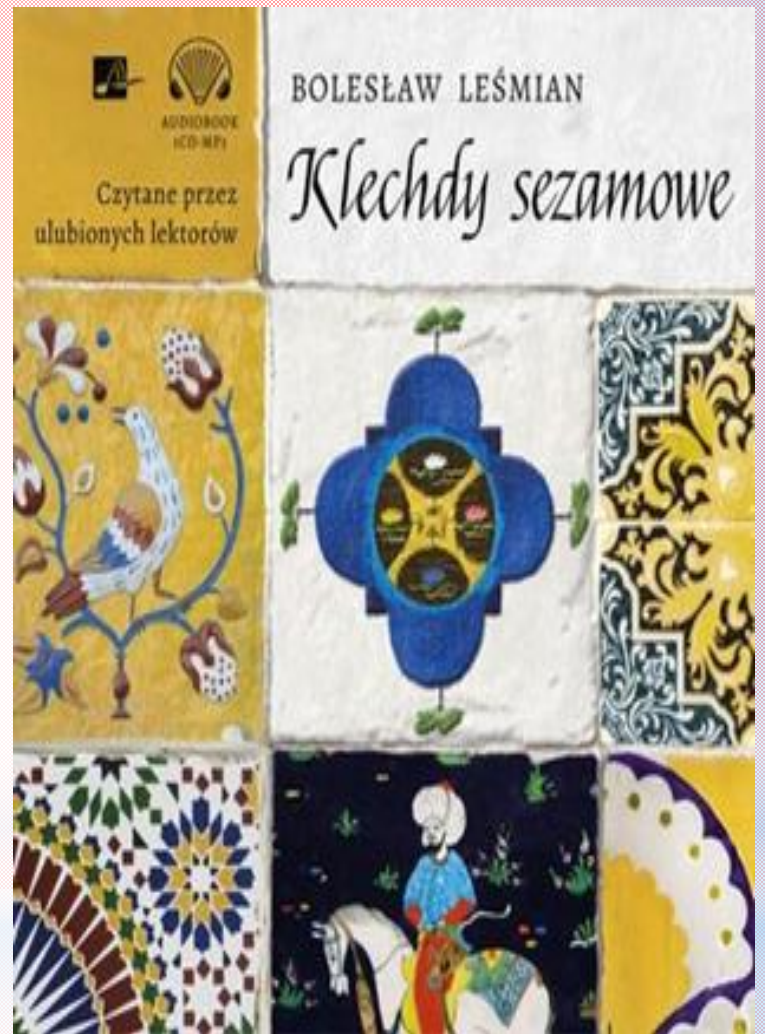
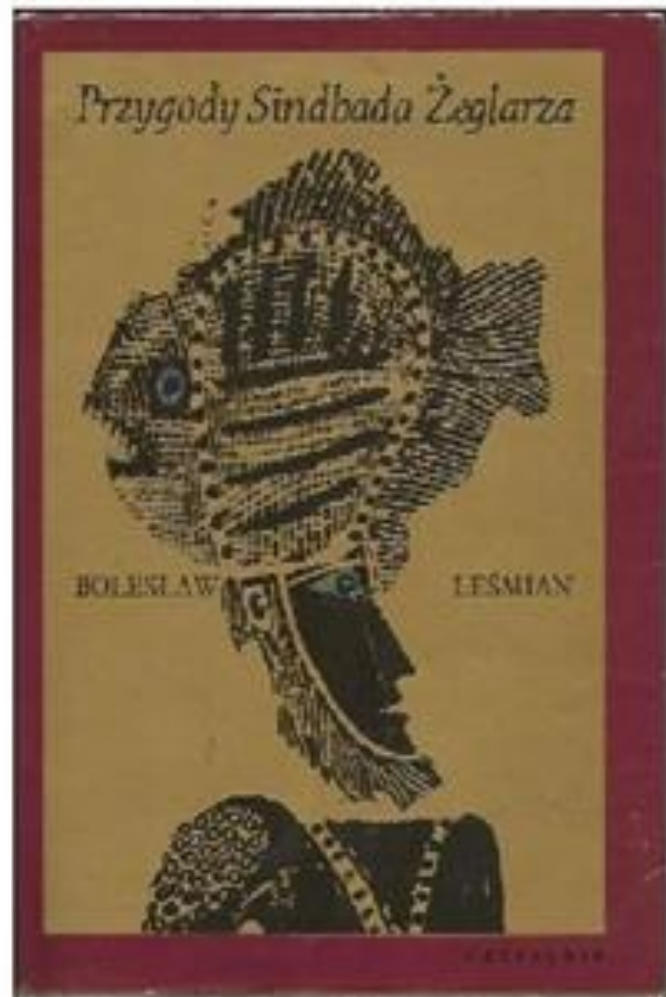
**Piotr Bajor i Iwona Katarzyna Pawlak w rolach
Bolesława Leśmiana i Dory Lebenthal w filmie
"Leśmian" z 1990 r. (fot. materiały prasowe)**

Warszawskie adresy Leśmiana – ul. Nowy Świat 22

Nowy Świat 22 – w tej kamienicy od połowy 1902 do 1906 roku mieściła się redakcja jednego z najciekawszych czasopism poświęconych sztuce i literaturze, czyli „Chimery”. Redaktor i kierownik artystyczny pisma, Zenon Przesmycki organizował tutaj wystawy i pokazy sztuki, skupiało się tu również codzienne życie kulturalne tamtego czasu, bywali artyści, poeci i akolici. Stałym bywalcem był również Bolesław Leśmian.

Warszawskie adresy Leśmiana – ul. Nowy Świat 37 m. 5 (10)

Nieopodal redakcji „Chimery” znajdziemy jeszcze jeden warszawski adres Leśmiana – Nowy Świat 37 m. 5 (10). Poeta mieszkał tu (prawdopodobnie) przed pierwszą wojną światową, w początkowym okresie twórczości, który zaowocował pierwszym tomikiem poetyckim *„Sad rozstajny”* (1912), zbiorami baśni prozą: *„Klechdami sezamowymi”* i *„Przygodami Sindbada Żeglarza”* oraz próbą dramatyczną *„Pierrot i Kolombina”*.

Choć życie Leśmiana przypada na XX-lecie międzywojenne, jego twórczość ucieka od wpływu historii, realizuje się raczej w wymiarach filozoficzno-metafizycznym i psychologicznym.

Czerpał z twórczości baroku, romantyzmu, Młodej Polski. Wpływy romantyczne to przede wszystkim wszystko to, co mistyczne, duchowe, paranormalne, co głęboko powiązane z Naturą oraz Bogiem.

Czerpał z dramatu romantycznego, stosował ironię, paradoksy, odświeżał i unowocześniał balladę.

W swej poezji wskrzesił świat fantastyczny.

<https://www.youtube.com/watch?v=8MvdoLyqHL8>